

KIBRIS'TA BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ARABULUCUĐU İLE SİYASAL ÇÖZÜM MODELLERİ VE ANALİZİ¹

Doç. Dr. Sibel AKGÜN²

ÖZET

1950'li yıllardan beri Kıbrıs'ta kimlik ekseninde çatışan ve sorunları olan Kıbrıs Türkleri ve Kıbrıs Rumları Birleşmiş Milletler arabuluculuğunda çözüm konusunda arayış içindedir. 1968 yılında Beyrut'ta başlayan ve günümüze kadar devam eden siyasi müzakerelerden bugüne kadar sonuç alınmamıştır. Birleşmiş Milletler (BM) arabuluculuğunda siyasi olarak eşit, iki bölge ve iki kesimli federasyon çerçevesinde devam eden müzakerelerde tarafların soruna bakışı ve en önemlisi yorumlaması farklı olmuştur. BM iki kutuplu dünyanın kuruluş döneminde devletlerarası barış ve güvenliğin tesis edilmesi için kurulmuş ve bu doğrultuda dünyadaki sorunlu alanlarda çalışmalar yapan bir örgüttür. BM Antlaşması çerçevesinde devletler aralarındaki sorunları barışçıl yollarla çözmek için diplomatik olarak görüşme, soruşturma, arabuluculuk, uzlaşma, hakemlik ve yargısal çözüm yöntemleri ile bölgesel kuruluş veya anlaşmalara başvurarak veya kendi seçecekleri başka yollarla çözmelidir. Bu çerçevede Kıbrıs'ta iki halk 1968 yılından beri BM arabuluculuğunda müzakere süreci içindedir.

Çalışmada Kıbrıs'ta 1960'lı yıllardan günümüze kadar BM arabuluculuğunda devam eden müzakerelerin bugüne kadar hangi çözüm modelleri etrafında şekillendiği ve son aşamada hangi durumda olduğu ele alınacaktır. Değerlendirme yapılırken BM arabuluculuğunun sorunun çözümüne katkıları veya başarısızlıkları da ele alınacaktır. Sonuç olarak çalışmada uluslararası örgütlenme olarak BM'nin çatışmaların barışçıl yöntemlerle çözülmesi konusunda etkisi de sorgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, BM, Arabuluculuk, Çatışma Çözümleri, Kimlik

1. KIBRIS'TA BM ÇERÇEVESİNDE MÜZAKERE SÜRECİNİN BAŞLANGICI VE TARİHİ SEYRİ

Kıbrıs'ta 1950'li yıllar boyunca adada yaşayan Kıbrıslı Türk ve Yunan halkı arasındaki çatışmalar 1960'ta iki halkın ortak kurucu unsuru olduğu Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması ile sonuçlanmıştır. Ancak bu Cumhuriyet uzun ömürlü olmamış ve 1963 yılının sonundan itibaren iki halkın çatışması yeniden başlamış ve uluslararası toplumun gözetiminde 1968 yılından günümüze kadar devam eden müzakereler başlamıştır.

Kıbrıs sorununa çözüm bulma amaçlı ilk toplumlararası görüşmeler, toplumlararası çatışmaların yoğunlaştığı, Geçitkale saldırılarından sonra varılan anlaşma gereği, Haziran 1968'de Beyrut'ta başlamıştır. Bir hafta sonra Lefkoşa'ya taşınan görüşmeleri Türk tarafı adına, 4 yıllık sürgün hayatının ardından Nisan 1968'de adaya dönen "Cemaat Meclisi Başkanı" Rauf Denktaş; Rum tarafı adına ise "Temsilciler Meclisi Başkanı" sıfatıyla Glafkos Klerides yürütmüştür.

¹ Bu Makale 27-29 Ekim 2018 tarihleri arasında Manavgat-Antalya'da düzenlenen ASEAD 4. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sunulan bildiriden geliştirilmiştir.

² Sakarya Üniversitesi, SBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, sgulcan@sakarya.edu.tr,

Yasama, yürütme, güvenlik ve idari konularla ilgili görüş alışverişi şeklinde bazen Klerides, bazen de Denktaş'ın evinde yapılan görüşmeler, 20 Eylül 1971'de başarısızlıkla sonuçlanmış ancak taraflar, BM'nin çabaları sonucu çok geçmeden yine biraraya gelmiştir. Yunanistan, Türkiye ve BM temsilcilerinin de yer aldığı beşli görüşmeler, 8 Haziran 1972'de başlamış ve çeşitli aralıklarla 2 Nisan 1974'e kadar sürmüştür. Klerides'in, Türkiye Başbakanı Bülent Ecevit'in 'Kıbrıs için en iyi çözüm yolu federasyondur' yönündeki demecini eleştirerek, görüşmelerden çekilmesiyle toplam 6 yıl süren bu görüşmeler hiçbir sonuç alınmadan sona ermiştir (http://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n253151-diplomasi-tarihinin-enuzun-muzakere-sureci-3-haziran-1968de, 7.09.2018, <http://www.abhaber.com/kibris-muzakereleri-50-yilda-sloganlar-ve-gercekler/>, E.T: 8.09.2018).

Görüşmeler sürerken adada çatışmalar devam etmiştir. Göçmen durumuna düşen binlerce Kıbrıslı Türk zor şartlarda yaşamını sürdürürken, Rumlar arasında da güç mücadelesi giderek kızışmıştır. 15 Temmuz 1974'te Yunan subayların komutasındaki Rum Milli Muhafız Ordusu ve EOKA-B Kıbrıs'ta darbe düzenlemiştir. Bu yıllarda, Kıbrıslı Türkler de kendi siyasi örgütlenmesini oluşturmaya çalışmıştır. 1967 yılında ilan edilen 'Geçici Türk Yönetimi', daha sonra 'Kıbrıs Türk Yönetimi'ne dönüştürülmüştür. 1973 yılında yapılan seçimlere tek aday olarak giren Rauf Denktaş, başkanlık görevini Dr. Fazıl Küçük'ten devralmıştır. Bu arada darbeyi kabul edilemez bulan ve adadaki Türklerin geleceğinden endişe eden Türkiye, ortak müdahale girişimlerinden sonuç alamayınca 20 Temmuz'da tek başına müdahale etmiştir. Türkiye, 3 gün süren hareketin ardından ateşkesi kabul ettiğini açıklarken, darbe lideri Nikos Sampson da başkanlık görevini Temsilciler Meclisi Başkanı Klerides'e devretmiş ve Klerides, Makarios adaya dönünceye kadar başkanlık görevini yürütmüştür (http://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n253151-diplomasi-tarihinin-enuzun-muzakere-sureci-3-haziran-1968de, 7.09.2018).

Cenevre'de 25-30 Temmuz 1974'de Yunanistan, Türkiye ve İngiltere'nin dışişleri bakanları İsviçre'nin Cenevre kentinde bir araya gelmiştir. Zirveden Türkiye'nin elinde tuttuğu toprakları genişletmemesi, Rum-Yunan güçlerinin Türk yerleşim bölgelerinden çekilmesi, Kıbrıslı Rum ve Türk temsilcilerin katılımıyla Cenevre'de bir konferans daha düzenlenmesi kararı çıkmıştır. İki otonom yönetimin varlığının kabul edildiği konferanstaki uzlaşya rağmen Rum Milli Muhafız Ordusu (RMMO) işgal ettiği bölgelerden çekilmemiştir. İkinci Cenevre Görüşmelerinin de başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından Türkiye 2. Barış Harekatı'nı gerçekleştirmiş ve 16 Ağustos'ta yeniden ateşkes ilan edilmiştir (http://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n253151-diplomasi-tarihinin-enuzun-muzakere-sureci-3-haziran-1968de, 7.09.2018, <http://www.aljazeera.com.tr/haber-analiz/1974-mudahalesinden-talat-donemine>, E.T: 8.09.2018).

Türkiye'nin askeri müdahalesi sonrasında BM Genel Sekreteri Kurt Waldheim Ağustos 1974'te adaya gelerek her iki tarafla görüşmeler yaptıktan sonra Klerides ve Denktaş, insani konuları görüşmek üzere Lefkoşa'da haftada bir kez biraraya gelmeye başlamıştır. Bu toplantılar neticesinde Ekim ayı sonuna kadar tüm esirler karşılıklı serbest bırakılmıştır. Kıbrıslı Türklerin 13 Şubat 1975'te Kıbrıs Türk Federe Devleti (KTFD)'ni ilan etmesini protesto eden Rum tarafı bir süre görüşmelere katılmayı reddetmiştir.

KTFD'nin ilanını takiben toplanan BM Güvenlik Konseyi 12 Mart 1975 tarihinde, sorunun çözümünü sağlamak üzere BM Genel Sekreterine İyi niyet görevi veren 367 sayılı kararı kabul etmiştir. BM Genel Sekreteri himayesinde Nisan 1975'te Viyana'da başlayan toplumlararası görüşmeler, Şubat 1976'da 5. turun sonunda bir kez daha kesilmiştir. Rum tarafını ise Rum Yönetimi Başkanı Makarios adına Klerides'in temsil ettiği Viyana Görüşmelerinde varılan en önemli sonuç 'Nüfus Mübadelesi Anlaşması' olmuştur. "Kıbrıs Cumhuriyeti" adına Kıbrıs Temsilciler Meclisi Başkanı Klerides ve adanın kuzeyinde Kıbrıslı Türkler tarafından kurulan KTFD adına Başbakan Rauf Raif Denктаş, Nüfus Mübadelesi anlaşmasına göre, isteyen Kıbrıslı Rumlar adanın güneyine geçebilecek ya da kuzeyde ikamet edebilecek; güneyde ikamet eden Kıbrıslı Türkler ise adanın kuzeyine göç edebilecektir. Böylece, fiilen de adanın kuzeyi Türk, güneyi ise Rum nüfuslu hale getirilmiştir (http://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n253151-diplomasi-tarihininenuzun-muzakere-sureci-3-haziran-1968de,E.T:7.09.2018,http://mfa.gov.ct.tr/tr/?wpfb_dl=174,E.T:8.09.2018).

Görüşmelerin kesilmesinden yaklaşık 1 yıl sonra Makarios'la Denктаş arasındaki birinci görüşme 27 Ocak 1977'de Lefkoşa'da yapılmıştır. BM Genel Sekreteri Kurt Waldheim'in da hazır bulunduğu ikinci görüşmede 4 maddelik bir ilke anlaşması imzalanmış ve toplantılar Genel Sekreter himayesinde Viyana'da devam etmiştir. Her iki taraf da 'bağımsız, bağlantısız bir federal cumhuriyet' kurulması konusunda uzlaşsa da Viyana görüşmeleri bir anlaşmaya varmadan sonuçlanmıştır. Toplumlararası görüşmeler, Mayıs 1979'da yeniden başlamış ve 18-19 Mayıs 1979'da biraraya gelen Denктаş ve görevi Makarios'tan devralan Rum Yönetimi Başkanı Spiros Kipriyanu, 10 maddelik bir anlaşma imzalamıştır. Bu anlaşma 1977 Denктаş-Makarios arasında varılan ilkelerin biraz daha geliştirmiş bir biçimidir. 1977-1979 Doruk Anlaşmaları olarak anılan bu düzenlemeler de nihai çözümün kapısını aralayamamıştır. Kesilen görüşmeler, 1980 Ağustos'unda tekrar başlamış ve aralıklarla, Rumların BM Genel Kurulu'na başvurdukları Mayıs 1983'e kadar devam etmiştir. Taraflar, iki kesimlilik-iki bölgelilik gibi bazı kavramlarda anlaşamadığı gibi, temsil, federal devletin yetkileri, yerleşme, mülk edinme ve serbest dolaşım konularında da uzlaşmamıştır. 1977 yılında Denктаş – Makarios, 1979 yılında ise Denктаş-Kipriyanu arasında yapılan Doruk Anlaşmaları ile Kıbrıs'ta "İki kesimli-iki toplumlu, siyasi eşitliğe dayalı federal bir ortaklık devletinin kurulması" üzerinde mutabakat sağlanmıştır. Süren görüşmelerde Rum tarafının, kendi hâkimiyetinde ÜNİTER Devlet kurma ve ENOSİS hedefinden vazgeçmediği ortaya çıkınca 15 Kasım 1983'de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) ilan edilmiştir (http://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n253151-diplomasi-tarihinin-en-uzun-muzakere-sureci-3haziran1968de,E.T:7.09.2018,http://www.kibristkd.org.tr/tr/icerik.aspx?&hbr=75&kat=16,E.T:8.09.2018).

KKTC'nin 1983'te kurulmasından sonra, o dönemin BM Genel Sekreteri Perez de Cuellar'ın çabalarıyla 10 Eylül 1984'te New York'ta 'dolaylı görüşmeler' başlamıştır. Cuellar, 3 tur süren görüşmelerde son teklifleri de aldıktan sonra taraflara bir belge sunmuştur. Her iki tarafın görüşlerini alarak masaya getirilen belgeyi Denктаş imzalamayı kabul etmiş ancak Kipriyanu imzalamaktan kaçınmıştır. Cumhurbaşkanı Denктаş, Güney Kıbrıs'ta başkanlık seçimlerini kazanan Yorgo Vasiliu ile Eylül 1988'den 1989 yazına kadar bir dizi ikili görüşme yapmıştır.

1992’de göreve gelen yeni BM Genel Sekreteri Butros Gali, Denктаş ve Vasiliu’yu New York’ta bir araya getirmiş ve Türk tarafına yüzde 28.2 oranında bir toprak bırakan bir harita ortaya koymuştur. Güzelyurt’un Rumlara verilmesini öngören haritayı reddeden Denктаş’ın en fazla yüzde 29 (+) oranına inebileceğini belirtmesinin ardından Gali, ‘Fikirler Dizisi’ olarak anılan çözüm planını taraflara sunmuştur. Tarafların temel konularda büyük görüş ayrılıkları içinde olduğunun anlaşılması üzerine görüşlerin yakınlaştırılması çabalarından vazgeçildiği açıklaması yapılmıştır (<https://www.kibrisgazetesi.com/kibris/29-artinin-hikayesi-denktas-kabul-etti-kiprianu-imzalamaktan-kacindi/11786> , E.T: 08.09.2018, http://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n253151-diplomasi-tarihinin-enuzun-muzakere-sureci-3-haziran-1968de, E.T: 7.09.2018).

Kıbrıs Rum tarafında Şubat 1993’te yapılan başkanlık seçimlerini kazanan Glafkos Klerides, 18 yıldan sona Cumhurbaşkanı Rauf Denктаş ile toplumlararası görüşmeler için yeniden bir araya gelmiştir Ancak iki lider arasında 1993-1994 yıllarında Lefkoşa ve New York, 1997’de de Lefkoşa ve İsviçre’de gerçekleştirilen görüşmelerden de bir sonuç alınamamıştır. Aralık 1999’da yeni BM Genel Sekreteri Kofi Annan’ın çağrısıyla New York’ta başlayan dolaylı görüşmelerse Cenevre’de devam etmiştir. BM öncelikle Kıbrıs’ta olası çözümün dört ana unsurunun; ‘hükümet, anayasa, toprak ve güvenlik’ konularının ele alınmasını istemiştir. Konuların bunlardan ibaret olmadığını savunan Türk heyeti konfederasyon modeli, KKTC’ye uygulanan ambargo ve eşit statü üzerinde durmuştur. Türklere yüzde 24 toprak bırakılması önerisini getiren Rum heyeti ise federasyon modeli ve Türk askerinin adadan çekilmesi gibi konuları öne çıkarmıştır. Rum tarafının 3 Temmuz 1990’da yaptığı üyelik başvurusunun kabulü nedeniyle Kıbrıs sorununun müzakere kapsamına bir de Avrupa Birliği (AB) boyutu eklenmiştir (http://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n253151-diplomasi-tarihinin-en-uzun-muzakere-sureci-3-haziran-1968de, E.T:7.09.2018).

Rum tarafı, 31 Ocak 2000’de Cenevre’de yapılan ikinci turda Karpaz, Güzelyurt, Lefke ve Akıncılar bölgesinde 4 kanton oluşturulmasını önermiştir. Denктаş ise, “egemenlik konusu halledilmeden toprak ve harita konusunu görüşmeyeceğini” açıklamıştır. Annan, Kasım 2000’de Cenevre’de yapılan 5. turda taraflara resmi olmayan bir belge sunmuştur. Belgede tek ve bölünmez bir devlet hedeflenirken, bu devletin tek uluslararası kimliği ve vatandaşlığı olacağı belirtilmiştir. İki toplumun etkili bir şekilde merkezi hükümete katılması istenilen belgede, siyasi eşitliğin sayısal eşitlik anlamına gelmediği vurgulanmıştır. Belgede ayrıca, mal-mülk konusunda uluslararası hukuk kurallarının geçerli olması savunulurken, önemli bir toprak parçasının Rum tarafına verilmesi ve Rum göçmenlerin kuzeydeki evlerine dönmesi öngörülmüştür. Cenevre sürecinin kendileri açısından noktalandığını söyleyen Denктаş, 24 Kasım’da Ankara’da yapılan zirvenin ardından da ‘Türk parametreleri’ kabul edilmedikçe dolaylı görüşmelere devam etmeyeceğini açıklamıştır. Böylece yaklaşık 1 yıl süren dolaylı görüşme süreci de sonuçsuz noktalanmıştır (http://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n253151-diplomasi-tarihinin-en-uzun-muzakere-sureci-3haziran1968de, E.T:7.09.2018).

Tarafların yeniden masaya dönmesini sağlamak için BM'nin yanı sıra Amerika Birleşik Devletleri (ABD), İngiltere ve AB temsilcileri de sık sık Ankara-Atina-Lefkoşa hattında girişimlerde bulunmuştur. 'Uzlaşmaz taraf' olduğu yönündeki eleştirilerin arttığı bir dönemde sürpriz bir çıkış yapan Denктаş'ın yüz yüze görüşme çağrısı üzerine iki lider, Aralık 2001'de Lefkoşa'da bir araya gelmiştir. İlk toplumlararası görüşmeleri gerçekleştiren ve yıllar sonra yeniden müzakere masasında karşı karşıya gelen iki deneyimli liderin, iki avukatın ve iki eski arkadaşın, siyasi kariyerlerinin zirvesinde, hayatlarını adadıkları bu sorunu çözebileceğine inananların sayısı hiç de az olmamıştır. Uluslararası toplumun da büyük destek verdiği görüşmelerde hedef, Rumların AB'ye davet edildiği Aralık 2002'deki Kopenhag Zirvesi öncesinde bir anlaşmaya varmak olmuştur. Ancak 16 Ocak'ta başlayan görüşmeler ilerledikçe, baştaki iyimserlik de kaybolmaya başlamış ve Eylül sonuna dek tam 58 kez bir araya gelen Denктаş ve Klerides somut bir ilerleme sağlayamamıştır (http://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n253151-diplomasi-tarihinin-en-uzun-muzakere-sureci-3haziran1968de, E.T:7.09.2018).

BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın Mayıs ayında adaya yaptığı ziyaret sonrasında BM'nin masaya bir çözüm planı koyma hazırlığında olduğu açıkça ortaya çıkmıştır. Kopenhag Zirvesi'ne kadar çözüme varılamamasının, Kıbrıs düğümünü daha da çözülemez hale getireceğinden endişe eden BM, Denктаş'ın sağlık sorunlarına rağmen, hazırladığı, kendi adıyla anılan planı 11 Kasım'da taraflara sunmuştur. Taraflar, BM'nin ufak-tefek değişiklikler yaptıktan sonra yeniden sunduğu plana imza atmayı reddetmiştir. Türk tarafının, anlaşma olmaması halinde topluluk müktesebatının Kuzey'de uygulanmayacağı kaydedilen Kopenhag Zirvesi kararlarına yönelik "Rumların üyeliğini erteleyin" yönündeki talebi dikkate alınmamıştır. Kopenhag Zirvesi'nin ardından 15 Ocak 2003'te ara bölgede bir araya geldiği Cumhurbaşkanı Rauf Denктаş ile doğrudan görüşmelere yeniden başlayan Klerides'se hem Kuzey'de hem de Güney'de büyük bir tartışma başlatan Annan Planı'nın ilk kurbanı olmuştur. Ve Şubat 2003'te 84 yaşında girdiği seçim yarışını kaybederek görevi sağcı DİKO ve komünist AKEL'in ortak adayı, eski EOKA'cı Tasos Papadopulos'a devretmiştir. Annan'ın 26 Şubat 2003'te Kıbrıs'a gelerek, planın üçüncü versiyonunu sunmasıyla devam eden süreç, garantör ülkeler Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin de katılımıyla Lahey'e kaymış ve referandum konusunda uzlaşma sağlayamayan Annan, 11 Mart sabahı konunun çıkmaza girdiği sonucuna vardığını açıklamıştır (http://www.bbc.co.uk/turkish/indepth/story/2004/04/040424_annanplan.shtml, E.T. 9.09.2018, http://www.kibrispostasi.com/c35KIBRIS_HABERLERI/n253151diplomasi-tarihinin-en-uzun-muzakere-sureci-3-haziran-1968de, E.T:7.09.2018).

Kofi Annan, 1999'dan beri devam eden dolaylı-doğrudan müzakere süreci ve çözüm planının sunulmasından sonraki gelişmelere ilişkin 1 Nisan 2003 tarihli raporunda, doğrudan görüşmelerin sonuçsuz kalmasından Kıbrıs Türk tarafını sorumlu tutmuştur. Müzakerelerle ilgili olumlu bir gelişme yaşanmazken, ada tarihi bir adıma tanıklık etmiştir. Kıbrıslı Türkler ve Rumlar, 1974'ten beri adayı ikiye bölen Yeşil Hat'tı, 23 Nisan 2003 tarihinde ilk kez serbestçe aşabilmiştir. KKTC Bakanlar Kurulu'nun, iki kesim arasında günü birlik geçişleri serbest bırakan kararı, Resmi Gazete'de yayımlanmasının ardından yürürlüğe girerken, ilk karşılıklı geçişler Ledra Palace sınır kapısından yapılmıştır. BM Genel Sekreteri Annan, 2004'ün başlarında mektup göndererek, tarafları, müzakere sürecini başlatmak amacıyla New

York'a davet etmiş ve müzakere yolunun yeniden açılmasına imkan sunan bir mutabakata varılmıştır

(http://www.kibrispostasi.com/c35KIBRIS_HABERLERI/n253151diplomasitarihinenuzunmuzakere-sureci-3-haziran-1968de,E.T:7.09.2018, http://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n26360-Snrlar-geilere-nasl-ald,E.T:9.09.2018).

BM Genel Sekreteri Annan, 2004'ün başlarında mektup göndererek, tarafları, müzakere sürecini başlatmak amacıyla New York'a davet etmiş ve müzakere yolunun yeniden açılmasına imkan sunan bir mutabakata varılmıştır. İki aşamalı olarak 19 Şubat 2004'te başlayan müzakereler 31 Mart 2004 tarihine kadar adada devam etmiştir. Siyasi düzeyde iki taraf arasında gerçekleştirilen görüşmelerde anlaşma sağlanamamış olsa da, teknik düzeyde yapılan komite toplantılarında bazı gelişmeler elde edilmiştir. Müzakerelerin ikinci aşaması ise İsviçre'nin Bürgenstock kasabasında, anavatanların da katılımıyla başlamış ve Annan'ın 31 Mart 2004 tarihinde planın nihai halini taraflara sunmasıyla sonuçlanmıştır. 24 Nisan 2004 tarihinde iki tarafta referanduma sunulan planda, yeni ortaklığın iki kesimli olacağı, iki tarafın birbirinin ayrı kimliğini ve bütünlüğünü tanıyacağı, tarafların birbirlerinin kültürel, dini, siyasi, sosyal ve dil kimliklerine saygı gösterecekleri, bir tarafın diğer taraf üzerinde hakimiyet kuramayacağı, kurucu devletlerin kendi alanlarında yetkilerini egemence kullanacakları ve kendi düzenlerini serbestçe kurabilecekleri, kurucu devletlerin ve Federal Hükümetin birbirlerinin yetki ve işlevlerine karışamayacakları gibi hususlara ilaveten, bir tarafın diğer taraf üzerinde otorite ve yetki iddiasında bulunamayacağı hususu yer almaktaydı. Kıbrıs'ın her iki kesiminde yapılan referandum sonucunda birleşmeye Kuzey Kıbrıs yüzde 65 "evet", Rum kesimi ise yüzde 75 "hayır" demiştir (http://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n253151diplomasitarihinenuzunmuzakeresureci3haziran1968de,https://www.dw.com/tr/yeniden-birleşme-olmuyor/a-2526696, E.T. 9.09.2018).

Referandum sonucu, dünyada, ama en çok da halkın dörtte üçünün "evet" oyu kullandığı KKTC'de büyük bir hayal kırıklığı yaşanmasına yol açmıştır. On yıllardır süren müzakere maratonlarının artık son bulacağı ve dünyanın çözülmemiş en eski meselelerinden biri olan Kıbrıs sorunun hallolacağı yönündeki beklenti, bir kez daha boşa çıkmıştır. İlk kez referandum aşamasına gelen süreç, bir kez daha sonuçsuz kalmıştır. Kıbrıs Rum Kesimi'nde ise hayal kırıklığından ziyade yeni bir heyecan olmuştur. Kıbrıs, de facto bölünmüş ada olarak 1 Mayıs 2004 tarihinde Avrupa Birliği'ne üye olmuştur. 16 Nisan 2003 tarihinde Atina'da imzalanan ve 1 Mayıs 2004 tarihinde yürürlüğe giren Katılım Antlaşması'na ek 10. Protokol ile KKTC AB nezdinde yeni bir statü kazanmıştır. Protokol'de KKTC topraklarından, "Kıbrıs Cumhuriyeti hükümetinin etkin kontrol uygulamadığı Kıbrıs Cumhuriyeti bölgeleri" olarak söz edilmektedir. Bu bölgelerde *acquis*'nin uygulaması askıya alınmıştır. Kıbrıs Türk tarafının, BM Genel Sekreteri'nin ambargo ve kısıtlamaların kaldırılması için yaptığı kuvvetli çağrısına karşılık bulmamıştır (http://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n253151-diplomasi-tarihinen-en-uzun-muzakere-sureci-3haziran1968de, E.T:7.09.2018 , <http://abkm.gov.ct.tr/tr-tr/Kkctc-AB-İlişkileri/Tarihçe>, E.T: 9.09.2018).

Referandum sonrasında müzakerelere uzun süre ara verilmiştir. Bu arada Türk halkına çok uzun süre liderlik yapan ve Rum tarafıyla yapılan müzakereleri yürüten Rauf Denktaş, görevi 17 Nisan 2005'te Mehmet Ali Talat'a devretmiştir. BM Genel Sekreteri tarafından

Ocak 2006’da Kıbrıs Özel Temsilcisi ve BM Kıbrıs Barış Gücü (UNFICYP) Misyona Şefi olarak görevlendirilen Michael Möller, 13 Şubat 2006 günü KKTC Cumhurbaşkanlığı Müsteşarı Raşit Pertev’le yaptığı görüşmede, Kıbrıs’taki iki tarafın ortak ilgi alanları çerçevesinde müşterek komiteler oluşturulması önerisini getirmiştir. Talat, kapsamlı çözümün yerine geçemeyeceğini vurgulasa da Türk tarafınca geliştirilen ve günlük hayatı kolaylaştırmak amacı taşıyan, iki taraf arasında eşitlik temelinde gerçekleştirilecek teknik komitelerin kurulmasını kabul etmiştir (http://www.kibrispostasi.com/c35KIBRIS_HABERLERI/n253151diplomasitarihinenuzunmuzakeresureci-3-haziran-1968de, E.T:7.09.2018, http://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa, 9.09.2018).

BM Genel Sekreter Siyasi İşler Yardımcısı İbrahim Gambari’nin 7-8 Temmuz 2006 tarihlerinde Kıbrıs’ta Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) lideri Papadopoulos arasında yürüttüğü temaslar çerçevesinde, iki lider 8 Temmuz 2006’da bir görüşme yapmıştır. Varılan mutabakat doğrultusunda Kıbrıs’ta Türk ve Rum tarafları 31 Temmuz 2006 tarihinde Kıbrıs sorununun özünü ilgilendiren konulara ilişkin kâğıtlarını teati etmiştir. BM sürecini geri plana itmek isteyen GKRY’nin engellemeleri nedeniyle başlatılan bu süreçte uzun bir süre ilerleme kaydedilmesi mümkün olamamıştır (http://www.kibrispostasi.com/c35KIBRIS_HABERLERI/n253151diplomasitarihinenuzunmuzakere-sureci-3-haziran-1968de, E.T:7.09.2018).

Kıbrıs Rum tarafında Şubat 2008’de gerçekleşen başkanlık seçimlerinde, seçim kampanyasını Kıbrıs sorununun çözümüne dayandıran AKEL Genel Sekreteri Dimitris Hristofyas’ın yeni Kıbrıs Rum Lideri seçilmesiyle birlikte, tam teşekküllü müzakerelerin başlamasına giden yeni süreç başlamıştır. İki lider, ilk olarak çalışma grupları ve teknik komitelerini kurarak tam teşekküllü müzakerelerde bulunmuştur. KKTC’nin Lefkoşa’daki Lokmacı kapısının geçişlere açılmasını teminen yaptığı girişimler çerçevesinde Lokmacı Barikatının KKTC bölümünde yer alan üst geçidin sökülme çalışmaları 9 Ocak 2007 tarihinde tamamlanmıştır (http://www.kibrispostasi.com/c35KIBRIS_HABERLERI/n253151diplomasitarihinenuzunmuzakeresureci-3-haziran-1968de, E.T:7.09.2018, http://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa, 9.09.2018).

Liderler daha sonra “iki kesimli, iki toplumlu ve ilgili BM Güvenlik Konseyi kararlarında tanımlandığı şekliyle siyasi eşitlik temelinde bir federasyon kurulacağını duyurmuştur. Bu ortaklığın tek uluslararası kimliğe sahip bir Federal Hükümeti’n yanı sıra eşit statüye sahip bir Kıbrıs Türk Kurucu Devleti ile bir Kıbrıs Rum Kurucu Devleti’nin olacağı” hususunda mutabık kalındığı belirtilmiştir. Tam teşekküllü müzakereler ise 3 Eylül 2008 tarihinde, BM Genel Sekreteri’nin Özel Danışmanı Alexander Downer’ın katılımıyla başlamıştır. Liderlerin temsilcileri başkanlığında yürütülen toplantılarda, uzlaşılan konular ve üzerinde daha fazla tartışılmaya ihtiyaç duyulan noktalar tespit edilerek, üç ana başlık için toplam 30 ortak metin hazırlandı. Mülkiyet, Toprak ile Güvenlik ve Garantiler konularında tarafların pozisyonlarında herhangi bir yakınlaşma sağlanamamasından dolayı ise ortak metin çalışması yapılamamıştır. Nisan 2010 tarihinde gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazanan Derviş Eroğlu, BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon’a göndermiş olduğu 23 Nisan 2010 tarihli mektubunda, müzakerelere kalmış olduğu yerden devam etmeye hazır olduğunu

belirtmiştir (http://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n253151-diplomasi-tarihinin-en-uzunmuzakeresureci-3-haziran-1968de, E.T:7.09.2018, <http://mfa.gov.ct.tr/tr/kibris-meselesi/kibris-muzakereleri/2008-muzakere-sureci/>, E.t: 9.09.2018).

Eroğlu ve Hristofyas, çıkan zorlukları aşmak için çeşitli müzakere yöntemleri denemiş ancak cesaret verici ilerlemelere rağmen süreç, arzulanan noktaya ulaşamamıştır. Müzakereler bir süre sonra Rum tarafında gerçekleştirilecek Başkanlık seçiminin yaklaşmasıyla duraksama dönemine girmiştir. Şubat 2013'te Güney Kıbrıs'ta gerçekleşen seçimlerde DISI lideri Nikos Anastasiades'in başkan olmasından sonra müzakerelerin yeniden başlaması neredeyse bir yıl sürmüştür. Yaklaşık 5 ay süren görüşmeler ve diplomatik girişimlerden sonra Cumhurbaşkanı Derviş Eroğlu ile Rum Lider Anastasiadis 11 Şubat 2014'te mutabakatına varmıştır (http://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n253151-diplomasi-tarihininenuzun-muzakere-sureci-3-haziran-1968de, E.T:7.09.2018, <http://mfa.gov.ct.tr/tr/kibris-meselesi/kibris-muzakereleri/2008-muzakere-sureci/>, E.T: 9.09.2018).

KKTC Cumhurbaşkanlığı seçimlerini 27 Nisan 2015'te kazanarak Eroğlu'ndan görevi devralan Mustafa Akıncı, çok kısa bir süre sonra, 15 Mayıs'ta Rum Yönetimi Başkanı Anastasiadis ile görüşmelere yeniden başlamıştır. Liderler, yeniden başlayan müzakere sürecinde, iki tarafın buldukları noktaya dair temel değerlendirme çalışmasının tamamlanmasının ardından 29 Haziran'da özlü müzakere aşamasına geçmiştir. 2016 sonbaharına dek özlü müzakerelerde ele alınan ana konular “Yönetim ve Güç Paylaşımı”, “AB” ve “Ekonomi” başlıklarında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. “Mülkiyet” başlığında kısmi ilerlemeler sağlansa da, mülkiyet meselesinde başvurulacak çözüm yolları bakımından belirleyici olacak tanımlar ve kriterler bağlamındaki görüş farklılıkları devam etmiştir. “Güvenlik ve Garantiler” ile “Toprak Düzenlemeleri” konusu ise ana ilkeler hariç görüşülmemiş ve müzakerelerin son aşamasında ele alınması kararlaştırılmıştır (https://www.ntv.com.tr/dunya/kktcye-yeni-cumhurbaskani,0c1sQ_MNgU699nbnVM4P2g, E.T. 9.09.2018, http://www.kibrispostasi.com/c35KIBRIS_HABERLERI/n253151diplomasi-tarihininenuzunmuzakere-sureci-3-haziran-1968de, E.T:7.09.2018 .

Akıncı ile Anastasiadis, 2016'nın sonlarına doğru, henüz uzlaşma sağlanamamış konularda ilerleme elde etmek, “Toprak” düzenlemesi başlığının kriterlerini tespit etmek ve “Güvenlik ve Garantiler” başlığının görüşüleceği Beşli Konferans'ın gerçekleşmesini sağlamak amacıyla İsviçre'nin Mont Pelerin kasabasında bir araya gelmiştir. Açılışı BM Genel Sekreteri Ban Ki-Moon'un da katılımıyla gerçekleştirilen 2 aşamalı görüşme istenilen şekilde sonuçlanmasa da taraflar, garantör ülkeler ve AB'nin gözlemci olarak katıldığı Beşli Kıbrıs Konferansı'nı İsviçre'de toplamıştır. BM, 22 Kasım 2016'da Anastasiadis ve Akıncı'nın katılımıyla gerçekleştirilen yoğunlaştırılmış müzakerelerin ikinci tur görüşmelerinin sonuç alınmadan sona erdiğini duyurmuştur. Daha sonra Ocak ve Haziran 2017'de 2 aşamada gerçekleştirilen Kıbrıs Konferansı da sonuçsuz kalmıştır. BM Genel Sekreteri Antonio Guterres'in toprak, siyasi eşitlik, mülkiyet, eşdeğer muamele, güvenlik ve garantilerle ilgili “paket anlayışı” önerisi dahi süreci kurtaramamıştır. Anastasiadis'in, tarafların önceden uzlaştığı unsurları dahi tekrar tekrar pazarlık konusu yapmak istemesi ve

“sıfır asker, sıfır garanti” ısrarı süreci tıkamıştır (http://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n253151-diplomasi-tarihinin-en-uzun-muzakere-sureci-3-haziran-1968de, E.T:7.09.2018, http://tr.sputniknews.com/dogu_akdeniz/201611221025924469kibrisakincianastasiadisivicremuzakere/, E.T. 10.09.2018).

Kıbrıs sorununa federal çözüm arayışlarına son nokta için İsviçre'nin kayak merkezi Crans-Montana'da 28 Haziran 2018'de kampa girmiş ve 10 gün boyunca devam etmiştir. Tarihte çözüme en fazla yaklaşılan süreç olmuştur, ama bu da başarısızlıkla sonuçlanmıştır tıpkı diğerleri gibi. BM Genel Sekreteri, Kıbrıs'ta konuşlu UNFICYP ilişkin olarak 10 Temmuz 2017 tarihinde yayımladığı dönemsel raporunda, Kıbrıs Konferansı'nın sonucunun hayal kırıklığı yaratan bir başarısızlık olduğunu ifade ederek, tüm tarafları ve iki lideri bu sonuç üzerinde ciddi bir şekilde düşünmeye davet etti. Kıbrıs müzakereleri bir kez daha duraksama sürecine girecek, ve liderlerin bir sosyal yemekte buluşması için 9.5 ayın geçmesi gerekecektir (<https://www.ntv.com.tr/dunya/anastasiadisifederalcozumumasadabirakti,w03turxT7UKOgdL P4tMKA>, E.T: 10.09.2018, http://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n253151-diplomasi-tarihinin-en-uzun-muzakere-sureci-3-haziran-1968de, E.T:7.09.2018).

Kıbrıs'ta 2018 sonu itibari ile müzakereler kesilmiştir ve ne zaman yeniden başlayacağı belli değildir. Ancak 1968'den itibaren iki halk arasında devam eden müzakerelerde bir türlü sonuç alınamaması müzakerelerin içeriği, yöntemi ve BM arabuluculuğu sorgulanmaya başlamıştır. Bunun için tarafların müzakere masasındaki tezleri ile tutumları ve BM çerçevesinde başlayıp, devam eden Kıbrıs müzakerelerinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

A- TARAFLARIN TUTUMLARI VE MÜZAKERE BAŞLIKLARI

Kıbrıs'ta tarafların temel olarak müzakere masasında masada başlıklar temelde 6 başlıkta toplanmıştır. Bu başlıklar şunlardır:

1. Yönetim- Güç paylaşımı
2. Toprak
3. Mülkiyet
4. Güvenlik ve Garantiler
5. Ekonomi
6. AB

(<https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/kibrista-kim-ne-istiyor,stNP0nlHEkiZ4NcxRFLI7g/0pViOftGXk-7O7TU6pD49Q>, E.T. 6.09.2018).

1- Yönetim ve Güç paylaşımı konusunda Kıbrıs Türk tarafı ve Kıbrıs Rum tarafının üzerinde mutabık olduğu noktalar: Kurulacak olan Federasyonun tek egemenliği, tek uluslararası kimliği ve tek vatandaşlığıdır. Üzerinde uzlaşmaya varılan bu noktaların ruhu ve nasıl kullanılacağı konusunda ise tartışmalar vardır.

Örneğin, Kıbrıs Türk tarafı, siyasi eşitlik konusunda kurulacak olan Federasyon'da egemenliğin iki toplum tarafından kullanılacağını ve aralarında eşitlik olduğunu belirtirken, Kıbrıs Rum tarafı, siyasi eşitliği kabul etmekle birlikte bu eşitliğin kullanılmasında ve devlet kurumları ile yönetime katılmada eşitlik anlamına gelmediği konusunda ısrarcıdır. Bunun dışında Kıbrıs Türk tarafı, Federe birimlerin mümkün olan en geniş şekilde kendi egemenlik alanında yetkilere sahip olmasını istemektedir. Kıbrıs Rum tarafı ise Federe birimlerden ziyade Federasyonun birçok alanda yetkili olmasında ısrarcıdır. Örneğin, Kıbrıs Türk tarafı Federasyonun Dış Politika, Maliye, Vergi, Tarım, Balıkçılık ve Kalkınma politikaları dışında geri kalan tüm yetkilerin federe birimlerin yetkileri arasında olmasını isterken, Kıbrıs Rum tarafı federe birimlerin yetkilerinin uluslararası anlaşma yapma hakkı dahil havacılıktan, meteorolojiye, posta idaresinden haberleşmeye kadar geniş tutulmasını istemektedir. Yine Kıbrıs Türk tarafı, Başkan ve Başkan Yardımcısı'nın seçiminde her iki toplumunun diğer toplum için % 20 oy oranında oy kullanmasının esnetilmesi (% 10'a çekilebilir veya üzerinde uzlaşmaya varılacak temel bir konu karşılığında, tamamen kaldırılabilir) isterken, Kıbrıs Rum tarafı, bu konuda esneklik göstermeyeceğini belirtmektedir (Akgün, 2013: 228).

2- Toprak ve mülkiyet konularında Kıbrıs Türk tarafı, adada 1974'den beri yaşanan durum dikkate alınarak mülkiyet konusunda iade, takas ve tazminat seçeneklerinin hepsinin bir paket olarak gündeme gelmesini istemektedir. Toprak konusunda ise, belirli oranlarda toprağın iadesinin mümkün olduğunu kabul etmektedir. Rum tarafı mülkiyete ilişkin olarak malın ilk sahibinin söz hakkının olduğu konusunda ısrarcıdır ve bu görüşünden geri adım atmayacağı sinyali vermektedir. Toprak iadesi konusunda ise, mümkün olan en geniş iadeyi istemektedir.

3- Güvenlik ve garantiler konusunda Türk tarafı, garantörlük sisteminin en azından Türkiye'nin AB üyeliğine kadar devam etmesini ve adayı askersizleştirme düşüncesinin ileriki aşamalarda gündeme getirilmesini savunmaktadır. Rum tarafı ise, adanın, AB toprağı olmasından dolayı garantörlük sistemini kabul etmemekte ve varılacak bir anlaşma ile Türkiye'nin adada bulunan bütün askerlerini geri çekmesi gerektiğini savunmaktadır .

4- Yerleşikler konusunda Kıbrıs Türk tarafı, mümkün olan en yüksek sayıda yerleşimin adada kalmasını savunurken: Kıbrıs Rum tarafı, en son Annan Planı'nda kabul edilen 50 bin kişi sınırının üzerine çıkmayı kabul etmemektedir (Akgün, 2013: 228- 229).

5- Ekonomi konusu iki Bu başlıkta tarafın diğer müzakere başlıklarına göre en çok ilerleme sağladığı konudur. Bu başlıkta Merkez Bankası, Maliye Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, mali konularla ilgili bağımsız kurumlar, vergi politikaları, dolaylı vergiler, doğrudan vergiler, iki ekonomi arasındaki yakınsamanın nasıl sağlanacağı, Ekonomi başlığı altında 5 kağıt üretilmiştir. Merkez Bankası, Diğer Mali Kurumlar, Kıbrıs ekonomisinin istikrarı için oluşturulacak konsey, federal bütçe, federal vergiler, dolaylı vergiler, iki kurucu devletle federal hükümet arasında gelirlerin nasıl paylaşılacağı, devlet yardımlarının hangi formlere, hangi denetleme mekanizmalarına hangi kurallara göre verilebileceği, kamu borcunun idaresinin nasıl olacağı, şirketler yasası, şirketler mukayyitliği, bunların nasıl çalışacağı, kalkınma politikalarının nasıl üretilip nasıl hayata geçirileceği, Sosyal Sigortalar, emeli sandığı, sağlık sigortası, diploma ve sertifikaların karşılıklı tanınması, vergilendirme konseyi, maliye politikası konseyi, ortak tarım politikası, AB ekonomik politikalarının ülkeye nasıl adapte edileceği, geçiş dönemi uygulamaları gibi birçok konu son derece detaylı şekilde ele alınmış ve bunlarda da ciddi mutabakatlar sağlanmıştır (<http://www.kktcsanayiodasi.org/index.php/tr/2012-05-14-14-43-28/1031-gozyolu-ltd.html>, E.T. 10.09.2018).

6- AB konusunda bu başlık Güney Kıbrıs'ın AB'ye üye olduğu 2004 yılından itibaren müzakerelere alınmaya başlamıştır. Burada ilerlemelerde “AB, programlarından nasıl faydalanılacağı, AB içinde nasıl hareket edileceği, karar alınacağı, AB’de değişen yasaları federal seviyede ya da kurucu devlet seviyesinde ülkeye nasıl uygulayacağı ele alınmaktadır. Güney Kıbrıs'ın 2004’te “Kıbrıs Cumhuriyeti” adıyla AB’ye tam üye olması sonrası Rumlar ve Yunanlılar tarafından KKTC’ye uygulanan ambargo AB ülkeleri tarafından da uygulanmaya başlamıştır. 2005 yılında müzakerelerin başlamasıyla Türkiye, Gümrük Birliği’ni aralarında Güney Kıbrıs Rum Kesimi’nin de bulunduğu on yeni AB üyesini de kapsayacak şekilde genişleten Ek Protokolü imzalamak zorunda kalmıştır. Ankara Anlaşması ve Ek Protokol ile karşılıklı üstlenilen önemli yükümlülüklerden biri de AB ve Türkiye’den oluşan coğrafyada malların serbest dolaşımının sağlanmasıdır. Bu nedenle Türkiye’nin GKRY gemi ve uçaklarının Türk liman ve havaalanlarına girmesine izin vermemesi malların serbest dolaşımının engellenmesi olarak yorumlanmakta ve Türkiye anlaşmalardan doğan yükümlülüklerini yerine getirmemekle suçlanmaktadır. “Kıbrıs sorunu” ve buna bağlı olarak ortaya çıkan “limanlar sorunu” nedeniyle 2006 yılından beri sekiz müzakere başlığı AB tarafından askıya alınmıştır. Buna ek olarak Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) 2009 yılından beri altı müzakere başlığına açılış kriteri getirerek süreci bloke etmiştir. (<http://www.kktcsanayiodasi.org/index.php/tr/2012-05-14-14-43-28/1031-gozyolu-ltd.html>, E.T. 10.09.2018, Sandıklı- Akçadağ, 2011:3- 5, https://www.ab.gov.tr/katilim-muzakerelerinde-mevcut-durum_65.html, E.T. 10.09.2018). Bu sorun müzakere başlığının en problemlili konusudur. Kıbrıs Rum tarafı bu başlıkların Türkiye Güney Kıbrıs’a Ek Protokolü uygulamaya başlayana kadar vetosunu kaldırmayı kabul etmemektedir (<https://www.haberler.com/rumlardan-turkiye-ye-ab-celmesi-8235774-haberi/>, E.T: 10.09.2018).

Kıbrıs’ta tarafların müzakere masasındaki tutumları dışında müzakere sürecinden beklentileri de söz konusudur. Kıbrıs Türk Halkı müzakerelerde aruz bırakıldığı haksız izolasyonları sonlandırmak ve uluslararası sisteme dahil olabilmek için Kıbrıs Türk halkı siyasi eşitlik ve iki kesimlilik (toplumların coğrafi zemine sahip olması) temelinde son bir ortaklık denemesi içindedir. Kıbrıs Türk halkı yüz yüze olduğu tehditleri (Kıbrıslı Rum/Elen’lerin Kıbrıs’ın tek sahibi olduğu tarihi tutkusu, bu tutkuyu gerçekleştirebilmek için her yola baş vurma eğilimleri, Kıbrıs Türk tarafının ciddi nüfus ve ekonomik güç dezavantajları) göğüsleyebilmek için anayasal güvenceler yanında kurulacak ortaklığın yeniden bozulmasını caydırmak için Garanti ve İttifak Antlaşmalarının devamını da istemektedir (Olgun, 2016: 11- 12).

Kıbrıs Rum tarafının müzakere masasında hedefi ve arayışları ise kendilerini Elen ulusunun bir parçası ve Kıbrıs’ın tek sahibi olarak görmek ve bunu müzakere yoluyla bu tarihi tutkularını gerçekleştirmenin yolunu aramaktadır. Bu bağlamda müzakerelerde aşağıdakileri hedeflemektedirler: 1974’te yapmış oldukları hatayı ve kaybetmiş oldukları zemini geri kazanmak; 1974’ün sonuçlarını ortadan kaldırarak gasp ettikleri Kıbrıs Cumhuriyetinin egemenliğini Kuzey Kıbrıs’a yaymak; Uluslararası tanınmışlık, nüfus, ekonomik güç ve AB üyeliğinin verdiği avantajları kullanarak müzakerelerde Kurucu Cumhurbaşkanımız Rauf Raif Denktaş tarafından BM’de de tescil ettirilen siyasi eşitlik ve iki kesimlilik ilkelerini anlamsız kılacak düzenlemeler dayatmak; Kıbrıs’a hâkim olmalarını engelleyen Garanti ve İttifak Antlaşmalarını ortadan kaldırarak Türkiye’yi Kıbrıs’tan uzaklaştırmak; Yunanistan ile siyasi ve askeri entegrasyonu gerçekleştirerek Elen ulusunun Ege ve Akdeniz’deki varlığını/etkisini genişletip Doğu Akdeniz’e yaymak (Olgun, 2016: 13).

Dolayısıyla iki tarafın müzakere masasında sürecinde istekleri, hedefleri ve amaçları birbirine yakın değildir. 1968 yılından beri dönem dönem kesintiye uğrasa da müzakereler devam etmektedir ancak tarafların tutumları sonuç almayı zorlaştırmaktadır. Bunun dışında devam eden müzakerelerin BM gözetiminde yapıldığı göz önüne alınırsa süreçte bu aktörün de fonksiyonu ve işlevine bakmak gerekmektedir.

C. BM'NİN MÜZAKERE YÖNTEMİ VE ANALİZİ

BM kurulduğu 1945 yılından beri uluslararası barış ve güvenliğin tesis edilmesinde dünya genelinde rol oynayan en önemli uluslararası örgütlenmelerden biridir. Örgüt 2. Dünya Savaşı galiplerinin şekillendirdiği kurallara ve organlara göre devletler arasındaki sorun ve çatışmaların çözülmesinde etkin olmaya çalışmaktadır. Kıbrıs'ta BM'nin 1950'li yıllardan beri organlarının aldığı kararlar ve uygulamalar ile adada varlığını tesis etmiştir. BM çerçevesinde Genel Kurul, Güvenlik Konseyi ve Genel Sekreter etkili bir biçimde adadaki sorunun çözülmesi için 1950'li yıllardan günümüze kadar Kıbrıs çözümsüzlüğünün içindedir.

Kıbrıs sorunu, Yunanistan'ın "Enosis" istemini (Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması) gündeme getirdiği 1948 yılından beri BM gündeminde yer almaktadır. 1955 yılında kendi kendini yönetme bahanesi altında İngiliz Koloni Yönetimi'nden bağımsızlığını elde edip Enosis'i gerçekleştirmek amacı ile Rumlar EOKA organizasyonunu kurmuştur. UNFICYP Mart 1964 tarihinden bu yana adadaki mevcudiyetini korumaktadır. BM Barış Gücü, örgütün Genel Sekreteri'nin İyi Niyet Misyonu ve ateşkesi muhafaza etme mandası ile adada bulunmaktadır. BM Güvenlik Konseyi, 4 Mart 1964 tarihli 186 sayılı kararı ile adada BM Barış Gücü oluşturulmasına karar vermiştir. Güvenlik Konseyi, adadaki BM Barış Gücünün görev çerçevesini taraflar arasındaki çatışmaların tekrarlanmasını önleme, düzenin ve hukukun sağlanması ve korunmasına katkıda bulunma ve normal düzene dönme koşullarına bağlamıştır. Güvenlik Konseyi ayrıca, BM Genel Sekreteri'nin Kıbrıs sorununa barışçıl bir çözüm bulunması amacıyla bir arabulucu görevlendirmesini önermiştir (<http://mfa.gov.ct.tr/tr/dis-politika/uluslararası-orgutler/bm/>, E.T: 7.09.2018).

25 Mart 1964 tarihinde BM Güvenlik Konseyi'nin 186 sayılı kararı uyarınca Mr. Sakari S. Tuomioja arabulucu olarak atanmıştır. Ne yazık ki Tuomioja 9 Ekim 1964 tarihinde hayatını kaybetmiştir. Bir hafta sonra BM Genel Sekreteri, Galo Plaza Lasso'yu arabuluculuk görevine getirmiştir. Galo Plaza, hazırlamış olduğu raporu 1965 yılında sunmuş ve hatta kendisine verilen arabuluculuk misyonunun ötesine geçerek, hazırladığı rapor doğrultusunda, Kıbrıs'taki taraflara bir an önce müzakerelere başlamalarını tavsiye etmiştir. Sonuç olarak arabuluculuk fonksiyonu ortadan kalkmıştır. Her ne kadar arabuluculuk misyonu başarısızlıkla sonuçlanmış olsa da, adada kalıcı bir çözüm bulmak amacıyla iki taraf arasında görüşme ihtiyacı devam etmiş ve 4 Mart 1966'da BM Genel Sekreteri varılacak bir siyasi anlaşmayı teşvik etmek amacıyla Kıbrıs'ta ve Kıbrıs dışında kendi adına iyi niyet görevini yürütmesi için Özel Temsilci görevlendirmiştir (<http://mfa.gov.ct.tr/tr/dis-politika/uluslararası-orgutler/bm/>, E.T: 7.09.2018).

1964-1974 yılları arasında Türkiye ve İngiltere, Başpiskopos Makarios'un 1960 Anlaşmalarını ve Kıbrıslı Türklerin temel haklarını ihlal etmesini önlemek için, BM Güvenlik Konseyi nezdinde defalarca müracaat ve temsiliyetlerde bulunmuşlardır. Ancak Türkiye ve İngiltere'nin Garanti Anlaşması'nın kendilerine verdiği yetki çerçevesinde, ihlal edilmiş hükümlere uyulmasını sağlama çalışmaları herhangi bir sonuç vermemiştir.

Nihayet 15 Temmuz 1974'deki Yunan askeri darbesi, Ada'nın hemen Yunanistan'a ilhakı amacı ile "Kıbrıs Cumhuriyeti Hükümetine" darbe yapmıştır. Bu yeni ve önemli askeri gelişme Garanti Anlaşması'nın açık bir ihlali olmuştur. Garanti Anlaşması'nın 4. fıkrası gereğince Türkiye, üç garantör devletten biri olarak, Büyük Britanya'yı beraber hareket etmeye davet ederek bunun gerçekleşmemesi durumunda anlaşmalar gereğince tek taraflı müdahale etme hakkını koruduğunu bildirmiştir (<http://mfa.gov.ct.tr/tr/dis-politika/uluslararası-orgutler/bm/>, E.T: 7.09.2018).

20 Temmuz 1974'te Türkiye tek taraflı müdahale hakkını kullanarak Kıbrıslı Türklerin bütünüyle katledilmesi ve aynı zamanda adanın Yunanistan'a ilhak edilmesini önlemiştir. 12 Mart 1975 tarihinde Güvenlik Konseyi, 367 numaralı kararıyla, Genel Sekreter'den "*yeni bir İyi Niyet Misyonu üstlenerek ilgili tarafları üzerinde anlaşılabilir yeni prosedürler çerçevesinde toplayıp çalışmalarına başlaması için, kendisini şahsen tarafların hizmetine sunması ve böylece yoğunlaştırılmış ve anlamlı görüşmelerin yeniden başlaması yönünde, gayret göstermesi*" önerisinde bulunmuştur. Bu tarihten sonra, BM Genel Sekreteri ve Özel Temsilcilerinin toplumlararası görüşmeler için gösterdikleri çabalar bu karara dayandırılmıştır. 1975-1976 yılları arasında Genel Sekreterin gözetimi altında, Viyana'da beş tur toplumlararası görüşme yapılmıştır. Viyana Görüşmeleri olarak bilinen bu müzakereler sürecinde taraflar, Kıbrıs sorununun bütün yönlerinin tartışıldığı her turun sonunda bir bildiri yayınlamıştır. Viyana Görüşmelerinden çıkan en önemli sonuç iki tarafın da gönüllü olarak "*Kıbrıs'taki Birleşmiş Milletler Barış Gücü'nün ayarlayacağı program ve yardım çerçevesinde*" nüfus mübadelesi yapılması için aldığı karar olmuştur (<http://mfa.gov.ct.tr/tr/dis-politika/uluslararası-orgutler/bm/>, E.T: 7.09.2018).

Gönüllü Nüfus Mübadelesi Anlaşması'nın tam metni 2 Ağustos 1975'te Viyana Toplantıları'nın üçüncü turu sonundaki final bildirisinde yayınlanmış ve birkaç yüz Kıbrıslı Rum'un Kuzey'de, birkaç yüz Kıbrıslı Türk'ün de Güney'de kalmaları dışında, Gönüllü Nüfus Mübadelesi Anlaşması ile Kıbrıslı Türklerin Kuzey'e ve Kıbrıslı Rumların da Güney'e geçmeleri sağlanmıştır. Bu önemli anlaşma ve anlaşmanın UNFICYP gözetiminde uygulanması, Genel Sekreter'in 13 Eylül 1975'de Güvenlik Konseyi'ne sunduğu Rapor'da (5/11789/Add.2) yer almıştır. 1974 olayları ve sonrasında bir ateşkes ilan edilmesi, Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum halklarının kendilerini iki bölgeye bir yerleşme durumuna getirmeleri ise UNFICYP'in görevini de değiştirmiş oldu. Bunun neticesinde, Güvenlik Konseyi UNFICYP'in görevlerini etkileyen bir takım kararlar almış ve Barış Gücü'ne ek görevler vermiştir. Bu gelişmeler ışığında Genel Sekreter, Barış Gücü'nün yeniden organize olma ve konuşlandırılması yönünde inisiyatif kullanma yoluna gitmiştir (<http://mfa.gov.ct.tr/tr/dis-politika/uluslararası-orgutler/bm/>, E.T: 7.09.2018). 13 Aralık 1975 tarihinde KTFD Başkanı Rauf Raif Denктаş ve BM Genel Sekreteri Özel Temsilci vekili, UNFICYP Komutanı, Prem Chad arasında varılan anlaşmaya dair yayınlanan "process verbal" aşağıdaki gibidir: "*UNFICYP'nin mandasının uzatılması esnasında gerçekleştirdiği istişareler sürecinde ve bu konudaki görüşlerini Kıbrıs Türk Toplumunu ile yaptığı görüş alışverişinin akabinde Genel Sekreter, Özel Temsilcisi'nin Kıbrıs Türk Toplumunu Temsilcisi ile Türklerin kontrolündeki bölgede Barış Gücü'nün konuşlandırılması, yerleştirilmesi ve işlevi ile ilgili sorulara ilişkin karşılıklı yazışmalar gerçekleştirerek kabul edilebilir düzenlemeler yapılabilmesi amacıyla görüşmeler yapacağını ifade etmiştir*".

UNFICYP, Kıbrıs'ın Kuzey ve Güney'indeki operasyonlarını, her iki tarafın da izinleri doğrultusunda ve üyeleri ile Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum makamları arasında ayrı ayrı varılan yerel anlaşmalara dayanarak devam ettirmiş ve ayarlama yapmıştır. 16 Ağustos 1974 günü saat 18.00'de yürürlüğe giren ateşkestten hemen sonra UNFICYP çatışma bölgelerini incelemiş ve bir ateşkes hattı oluşturmuştur. Böylece mevcut askeri durum oluşturulmuş ve ateşkes hatlarının arasındaki bölge Ara Bölge olarak UNFICYP idaresi altına girmiştir. UNFICYP ve Kıbrıs'taki iki taraf arasında varılan anlaşmaya göre Ara Bölge'de tam kontrol altına alınmış ve ateşkes hatlarını ve Ara Bölgeyi sürekli gözetim altında tutarak mevcut durumu devam ettirmiştir. UNFICYP dışındaki bütün kuvvetlerin Ara Bölge'ye girişleri kesinlikle yasaktır. Tayin edilmiş bazı alanlarda zaman zaman belirli sivil ve insani faaliyetlere izin verilmekte ancak özellikle UNFICYP'in yetkilendirmediği diğer bütün sivil hareket ve faaliyetlere müsaade edilmemektedir. Mevcut durumda Kıbrıs'taki BM'in görevi, UNFICYP aracılığıyla barışı koruma ve Genel Sekreter'in İyi niyet misyonu çerçevesinde barışı tesis etmektir (<http://mfa.gov.ct.tr/tr/dis-politika/uluslararası-orgutler/bm/>, E.T: 7.09.2018).

1964- 1974 yılları arasında adada gerçekleştirilen silahlı saldırılara engel olamayan Genel Sekreterler, soruna BM Anayasası'nın prensipleri ve amaçları çerçevesinde çözüm bulmaya gayret göstermektedir. Bu bağlamda 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğüne ve egemenliğine hale vermeden, tarafların çözüm bulmasında ısrar etmişlerdir. Temel kavramlar ışığında tarafları uzlaştırmaya çalışan Genel Sekreterlerin ana hedefleri “ülkenin birliğine, toprak bütünlüğüne zarar vermeden, Kıbrıs halkının barış içerisinde ve karşılıklı hoşgörü çerçevesinde birlikte yaşamalarına olanak sağlayacak bir çözüme” ulaşmaktır. BM Genel Sekreterleri, iyi niyet misyonu çerçevesinde görevlendirilmiştir ve bu misyona göre, “Genel Sekreter, yeni kabul edilen prosedürlere uygun olarak tarafları bir araya getirmek, ...böylece karşılıklı anlayış içerisinde kapsamlı görüşmelere başlatmak, derinleştirmek ve ilerletmek...” zorundadır. Bu bağlamda, 1974 yılından itibaren, tarafların siyasi eşitliği temelinde iki bölge, iki toplumlu federal devletin kurulması için çaba harcamaktadır (Olcay, 2014: 145- 146).

BM Genel Sekreterliğinin arabuluculuğunda Kıbrıs Türk halkı ile Rum halkı arasında müzakereler 1974 yılından günümüze kadar kesintilerle devam etmiştir. 1974 yılından sonra BM Genel Sekreterlerinin arabuluculuğunda yürütülen müzakereler şu şekilde sıralanabilir:

-12 Şubat 1977 tarihinde yapılan Denктаş-Makarios görüşmesi sonucunda ilk Zirve Anlaşması kabul edilmiştir. Dört maddeden oluşan bu anlaşma ile iki toplumlu federal bir cumhuriyet kurulması kararlaştırılmıştır. Mayıs 1979'da yine Kıbrıs Türk tarafının çağrısı üzerine yapılan Denктаş-Kiprianu görüşmesinde İkinci Zirve Anlaşması ortaya çıkmıştır. Bu anlaşma, 1977 anlaşmasını teyid etmiş ve iyi niyet ve karşılıklı güven ortamı yaratılmasının önemini vurgulayan bir madde içermiştir (http://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa, E.T: 9.09.2018).

-9 Ağustos 1980'de başlayan görüşmelerde gündeme gelen belge, iki kesimlilik ve güvenlik kavramlarını ilk kez açıkça zikretmektedir. Kıbrıs sorununun anayasal veçhesinin federal, toprak veçhesinin de iki kesimli çözüme kavuşturulacağına ilişkin formül bu belgeden kaynaklanmaktadır.

15 Kasım 1983 tarihinde KKTC, Kıbrıs Türk halkının “self-determinasyon” (kendi kaderini tayin etme) hakkına dayanılarak ve siyasi eşitliği vurgulanarak ilan edilmiştir. Bu yola gidilirken federasyon tezi muhafaza edilmiş ve Rum tarafına barış ve çözüm çağrısında bulunulmuştur. BM Genel Sekreteri İyi niyet görevi çerçevesinde 1984 Ağustos ayında yeni bir girişim başlatarak, Kıbrıslı Türk ve Rum yetkilileri ayrı ayrı görüşmek üzere Viyana’ya davet etmiştir. Genel Sekreter, taraflara Viyana Çalışma Noktaları diye bilinen belgeyi sunmuştur. Bu tarihten sonra, Kıbrıs sorununun çeşitli veçheleri tek tek değil, ayrılmaz bir bütün halinde ele alınmaya başlanmıştır (http://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa, E.T: 9.09.2018).

-1985 yılında Kıbrıs Türk ve Rum taraflarında yapılan seçimleri müteakip BM Genel Sekreteri taraflarla istişarelerde bulunduktan sonra 29 Mart 1986’da “Taslak Çerçeve Anlaşması”ni sunmuştur. Söz konusu Çerçeve Anlaşması, Kıbrıs’ta iki uluslu bir federal devlet kurulmasını, Rum Cumhurbaşkanı ve Türk Cumhurbaşkanı Yardımcısının veto yetkilerinin olmasını ve Türk tarafının toprağının yüzde 29’un üzerinde bir oran olarak belirlenmesini öngörmüştür. KKTC Cumhurbaşkanı Denктаş 21 Nisan 1986’da, Türk tarafı için önem arz eden temel hususları dile getiren ve paketi bir bütün halinde kabul ettiğini bildiren bir mektubu Genel Sekreter’e göndermiştir. Denктаş 27 Nisan 1986 tarihli bir ikinci mektupla da anlaşmayı imzaya hazır olduğunu bildirmiştir. Rum Lider Kipriyanu ise önerilere yanıt vermeyerek uluslararası bir konferans çağrısında bulunmuştur. Rum tarafının bu tutumu Genel Sekreter’in açıklamasında ve raporunda eleştirilmiştir (http://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa, E.T: 9.09.2018).

-Kıbrıs sorununa çözüm arama çabaları 1990 yılının ilk aylarından itibaren tekrar hareketlilik kazanmış ve giderek yoğunlaşmıştır. Bu çabaların sonucunda Türkiye ve Kıbrıs Türk tarafının da aktif katkılarıyla BM Genel Sekreteri Butros Ghali, “Fikirler Dizisi” adını taşıyan ve gayri resmi nitelikte olan bir anlaşma çerçevesi taslağı oluşturmuş ve bunu taraflara iletmiştir. Anılan belge bir bütünlük taşımakta olup bütünü üzerinde anlaşma sağlanmadıkça, müstakil konularda sağlanabilecek anlaşmaların geçersiz olacağı kabul edilmiştir. 1992 Haziran ve Kasım ayları arasında New York’ta yapılan müzakereler, kapsamlı çözüme ilişkin özlü konular etrafında odaklanmış, Kıbrıs’ta kurulacak yeni ortaklığın siyasi veçhesini içeren konular “Fikirler Dizisi” çerçevesinde ele alınmıştır. 1992 Fikirler Dizisi iki federe devletten oluşan bir federal yapıyı çözüme esas almış, 1960 düzeninde de öngörüldüğü üzere, 1960 Garanti ve İttifak Andlaşmaları muhafaza edilmiş, ayrıca “Federal Kıbrıs”ın Türkiye ve Yunanistan’a her konuda “most favoured nation” statüsü tanıyacağı belirtilmiştir. Çerçeve Anlaşmasının, iki tarafın mutabakatını takiben yapılacak Dörtlü Konferans’ta nihai hale getirilmesi ve 30 gün içerisinde de iki toplumda referanduma sunulması öngörülmüştür ((http://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa, E.T: 9.09.2018).

-Müzakereler 1993 Mayıs ayından itibaren, BM Genel Sekreteri’nin önerdiği Güven Artırıcı Önlemler (GAÖ) paketi üzerine odaklanmıştır. Bu paket çerçevesinde Lefkoşa Uluslararası Havaalanı (LUH) ve Maraş’ın, BM idaresinde iki tarafın ortak kullanımına açılması öngörülmüştür. Bu arada, Avrupa Birliği Adalet Divanı, Rumların müracaatı üzerine Temmuz 1994’te KKTC’nin AB’ne ihracatını yasaklayan bir karar almıştır. KKTC’nin toplam ihracatının %60’a yakın bir bölümünü etkileyen bu karar, GAÖ paketinin Kıbrıs Türk tarafına sağlayacağı somut yararları da ortadan kaldırmıştır.

KKTC Cumhurbaşkanı Denktaş ve GKRY Lideri Klerides arasında Ekim 1994’de Ara Bölge’de BM Özel Temsilci Yardımcısı’nın gözetiminde GAÖ paketinin Rum tarafınca kabulünü sağlamaya yönelik istikşafi mahiyette beş görüşme yapılmıştır. Bu görüşmelerde Klerides GKRY’nin 1990 yılında yaptığı tek yanlı AB üyeliği müracaatının Türk tarafınca desteklenmesini paketi kabul için ön şart olarak ileri sürmüş ve görüşmeler böylece sonuçsuz kalmıştı (http://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa, E.T: 9.09.2018).

-Kıbrıs müzakere sürecinin yeniden canlandırılması girişimleri 1999 yılının ikinci yarısında hızlanmıştır. BM Genel Sekreteri Kofi Annan, 14 Kasım 1999 günü yaptığı açıklamada “ tarafların kapsamlı bir çözüme yönelik anlamlı müzakereler için zeminin hazırlanması amacıyla aracılı görüşmelere 3 Aralık tarihinde New York’ta başlama konusunda mutabık kaldıklarını” bildirmiştir. Müzakereler neticesinde nihai hale getirilen çözüm planı 24 Nisan 2004 tarihinde GKRY ve KKTC’nde referandumlarla Kıbrıs’taki iki halkın onayına sunulmuştur. Rum halkının %75.83’ü Planı reddederken, Kıbrıs Türk tarafı kendileri için getireceği pek çok zorluğa rağmen %64.91 çoğunlukla Plan’a “evet” demiştir. Rum tarafının Plan’ı büyük bir çoğunlukla reddetmesinde GKRY lideri Papadopoulos’un 7 Nisan 2004 tarihindeki halka seslenişinde Rum halkını “güçlü bir hayır” demeye çağırması ve Rum liderliğinin devlet eliyle sürdürdüğü “hayır kampanyası” da önemli bir etki yapmıştır. Sonuçta, Rum toplumunun reddi karşısında, BM ve AB dahil tüm uluslararası camianın desteklediği bu kapsamlı çözüm planı geçersiz hale gelmiştir ((http://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa, E.T: 9.09.2018).

-BM Genel Sekreter Siyasi İşler Yardımcısı İbrahim Gambari’nin 7-8 Temmuz 2006 tarihlerinde Kıbrıs’ta Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat ve GKRY lideri Papadopoulos arasında yürüttüğü temaslar çerçevesinde, iki lider 8 Temmuz 2006 Cumartesi günü bir görüşme gerçekleştirmişlerdir. Görüşmede, “İlkeler Dizisi” ve “İki Liderin Kararı” başlıklı iki kağıt kabul edilmiştir. 8 Temmuz’da varılan mutabakat doğrultusunda Kıbrıs’ta Türk ve Rum tarafları 31 Temmuz 2006 tarihinde Kıbrıs sorununun özünü ilgilendiren konulara ilişkin kâğıtlarını teati etmişlerdir. Ancak, BM sürecini geri plana itmek isteyen GKRY’nin engellemeleri nedeniyle başlatılan bu süreçte uzun bir süre ilerleme kaydedilmesi mümkün olamamıştır (http://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa, E.T: 9.09.2018).

-18 Nisan 2010 tarihinde gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazanan Derviş Eroğlu, BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon’a göndermiş olduğu 23 Nisan 2010 tarihli mektubunda, müzakerelere kalmış olduğu yerden devam etmeye hazır olduğunu belirterek, Kıbrıs Türk tarafının daha önce varılan yazılı yakınlaşmalara bağlı kalacağını ifade etmiştir. Eroğlu ve Hristofyas, ilk görüşmelerini 26 Mayıs 2010 tarihinde gerçekleştirmiştir. Sürecin ilerlemesiyle birlikte, BM Genel Sekreteri, müzakerelerde öne çıkan bir takım zorlukların aşılması için Liderleri bir dizi üçlü görüşmeye çağırmıştır. Bu bağlamda, taraflar arasında gerçekleştirilen beş üçlü görüşmenin ilki 18 Kasım 2010’da New York’ta, ikincisi 26 Ocak 2011’de Cenevre’de, üçüncüsü 7 Temmuz 2011’de Cenevre’de, dördüncüsü 30-31 Ekim 2011 tarihlerinde New York, Greentree’de ve beşincisi de 23-24 Ocak 2012’de yine New York, Greentree’de yapılmıştır. 2014 yılına kadar devam eden müzakerelerden de sonuç alınamamıştır (“, <http://mfa.gov.ct.tr/tr/kibris-meselesi/kibris-muzakereleri/2008-muzakere-sureci/>, E.T: 12.09.2018).

-En son KKTC Cumhurbaşkanı Mustafa Akıncı ve Rum lider Nikos Anastasiadis arasında BM Genel Sekreteri'nin Kıbrıs Özel Danışmanı Espen Barth Eide'nin ara buluculuğunda Mayıs 2015'te "Ekonomi", "Avrupa Birliği", "Mülkiyet", "Yönetim-Güç Paylaşımı", "Toprak" ile "Güvenlik ve Garantiler" temel başlıkları altında tekrar başlayan müzakerelerden Türk tarafının yapıcı katkılarına rağmen 2017 Temmuzunda da uzlaşma çıkmamıştır (<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yarim-asirlik-kibris-muzakereleri-yine-sonucsuz/856275i> E.T: 12.09.2018).

SONUÇ

Kıbrıs'ta 1968 yılından itibaren adadaki bölünmüşlüğe son vermek için Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum halkı arasında müzakereler yapılmaktadır. Günümüze kadar devam eden ve tarafların çözüm bulamadığı sorun için BM arabuluculuğunda görüşmeler yapılmaktadır. BM'nin İyi niyet çabaları çerçevesinde devam eden müzakerelerde tarafların özellikle egemenlik çerçevesinde hareket ettiği ve mülkiyet, garantörlük gibi diğer alt başlıklarda da birbirinden zıt fikirlere sahip olduğu görülmektedir. Bu nedenle 50 yıldan beri görüşmelerden bir sonuç alınamamaktadır.

Müzakerelerde arabuluculuk rolü üstlenen BM ise bu süreçte Annan Planı döneminde olduğu gibi İyi niye misyonunu aşarak tarafları zorlayıcı ve müdahaleci bir tavır içinde bulunmasına rağmen çözüm konusunda katalizör rol oynayamamıştır. Müzakere yöntemleri olarak iki tarafı federasyon çatısı altında müzakere masasında bir arada tutmaya çalışmakta ve bunda başarılı olmaktadır. Ancak tarafların çözüm konusunda görüşlerini ve nihai bir çözümü bulmalarını sağlayamamaktadır.

Bunun temel nedeni ise kimlik eksenli olarak çatışan iki tarafın görüşleri olduğu kadar BM'nin çözüm için arabuluculuk konusunda başarısızlığı kabul etmek istememesi rol oynamaktadır. Taraflar arasında zaman zaman arabuluculuktan çıkıp hakemliğe kadar her türlü yöntemi denemesine rağmen Kıbrıs sorunu BM'nin İyi niyet çerçevesinde çözebileceği bir konu değildir. Hangi yöntemi denerse denesin 1968'den beri müdahil olduğu sorunda BM başarısız olmuştur. Bu nedenle Kıbrıs sorununda çözüm unsuru olarak kolaylaştırıcı veya arabulucu rolünü devam ettirmesi tartışmalı hale gelmiştir. Kıbrıs sorunu öncelikli olarak ilgili iki tarafın ve garantörlerin olumlu veya olumsuz çözebileceği bir sorundur. BM'nin arabuluculuk rolü tarafların BM'nin bu rolünü kullanmasına da neden olmakta ve bu örgütün prestijine de zarar vermektedir. Bu nedenle Kıbrıs'taki siyasi çözüm modeli olarak federasyon çatısı altında birleşmiş bir Kıbrıs gerçek olamamıştır. Kısa ve orta vadede de iki halk arasındaki kimlik eksenli güvensizlik nedeniyle gerçekleşmesi zor görünmektedir. Burada BM'nin fonksiyonun ise başarısız olduğu ve olacağı ortadadır.

KAYNAKÇA

- Akgün, Sibel, “BM’nin İyi Niyet Misyonu Çerçevesinde Kıbrıs Örneği: Bugünkü Durumu ve Geleceği”, 2012 Kuzey Kıbrıs Gelecek Vizyonu Çalıştayı, Ed: Soyalp Tamçelik, Ekoavryasya, Nisan 2013, ss. 203- 221.
- Olçay, Ayşe Mine, “Annan Planı’na Kadar Birleşmiş Milletler Genel Sekreterlerinin Sunduğu Öneriler”, Kıbrıs’ta Çözüm Arayışları Tarafların Hukuksal tezlerine Genel Bakış 1964’ten 2014’e Kadar, Der: Ayşe Mine Olçay, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2014, ss. 145- 174..
- Olgun, M. Ergün, “Kıbrıs Müzakere Süreci ve Müzakere Başlıkları”, Avrupa Birliği ve Küresel Araştırmalar Derneği, Yayın No: 5, Ankara, 2016.
- Sandıklı Atilla- Akçadağ Emine, “Kıbrıs Sorunu Kapsamında AB Türkiye İlişkileri”, *Bilge Strateji*, Cilt 3, Sayı 4, Bahar 2011, ss. 1- 18.

İNTERNET KAYNAKLARI

- Ahmet Yeşiltepe, Selim Sayarı, “Kıbrıs’ta Kim Ne İstiyor?”, <https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/kibrista-kim-ne-istiyor,stNP0nlHEkiZ4NcxRFLI7g/0pViOftGXk-7O7TU6pD49Q>, E.T: 6.09.2018).
- Fezile A. Öksüz- Fehmi Gürdallı, “Diplomasi tarihinin en uzun müzakere süreci. 3 Haziran 1968’de Beyrut’ta başladı”, http://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n253151-diplomasi-tarihinin-en-uzun-muzakere-sureci-3-haziran-1968de, E.T:7.09.2018.
- ”Birleşmiş Milletler İle İlişkiler”, <http://mfa.gov.ct.tr/tr/dis-politika/uluslararası-orgütler/bm/>, E.T: 7.09.2018.
- ”Kıbrıs müzakereleri...50 yılda sloganlar ve gerçekler”, <http://www.abhaber.com/kibris-muzakereleri-50-yilda-sloganlar-ve-gercekler/>, E.T: 8.09.2018.
- ”1974 Müdahalesinden Talat Dönemine”, <http://www.aljazeera.com.tr/haber-analiz/1974-mudahalesinden-talat-donemine>, E.T: 8.09.2018.
- ”Gönüllü Nüfus Mübadelesi Anlaşması”, http://mfa.gov.ct.tr/tr/?wpfb_dl=174, E.T:8.09.2018
- ”29 Artı’nın hikayesi: Denktaş kabul etti, Kiprianu imzalamaktan kaçındı”, <https://www.kibrisgazetesi.com/kibris/29-artinin-hikayesi-denktas-kabul-etti-kiprianu-imzalamaktan-kacindi/11786> , E.T: 08.09.2018.
- ”Kıbrıs Uyuşmazlığı » Geçmişten Bugüne Kıbrıs Müzakereleri - Sabahattin İsmail”, <http://www.kibristkd.org.tr/tr/icerik.aspx?&hbr=75&kat=16>, E.T: 8.09.2018.
- ”Annan Planı’nın Anahatları”, http://www.bbc.co.uk/turkish/indepth/story/2004/04/040424_annanplan.shtml, E.T: 9.09.2018.
- ”Sınırlar Geçişlere Nasıl Açıldı”, http://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n26360-Snrlar-geilere-nasl-ald, E.t: 9.09.2018).
- ”Yeniden Birleşme Olmuyor”, <https://www.dw.com/tr/yeniden-birleşme-olmuyor/a-2526696>, E.T: 9.09.2018.
- ”KKTC- AB İlişkileri”, <http://abkm.gov.ct.tr/tr-tr/Kktc-AB-İlişkileri/Tarihçe>, E.T: 9.09.2018.
- ”Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi, BM Müzakerelerinin Başlangıcı, http://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa, 9.09.2018.

- ”KKTC’ye Yeni Cumhurbaşkanı”, https://www.ntv.com.tr/dunya/kktcye-yeni-cumhurbaskani,0c1sQ_MNgU699nbnVM4P2g, E.T. 9.09.2018.
- ”BM Akıncı ve Anastasiadis, Kıbrıs’a Dönme Kararı Aldı”, https://tr.sputniknews.com/dogu_akdeniz/201611221025924469-kibris-akinci-anastasiadis-ismivremuzakere/, E.T. 10.09.2018.
- ”Anastasiadis federal çözümü masada bıraktı”, <https://www.ntv.com.tr/dunya/anastasiadis-federal-cozumu-masada-birakti,w03turxT7UKOgdgLP4tMKA>, E.T: 10.09.2018.
- ”Birleşik Federal Kıbrıs’ta Kıbrıs Türk Ekonomisi ve Ekonomik Beklentiler Paneli” düzenlendi”, <http://www.kktcsanayiodasi.org/index.php/tr/2012-05-14-14-43-28/1031-gozyolu-ltd.html>, E.T. 10.09.2018.
- ”Rum Kesimi: Türkiye’nin Müzakere Başlıklarının Açılmasına Rıza Göstermeyeceğiz”, <https://www.haberler.com/ruumlardan-turkiye-ye-ab-celmesi-8235774-haberi/>, E.T: 10.09.2018.
- ”Katılım Müzakerelerinde Mevcut Durum”, https://www.ab.gov.tr/katilim-muzakerelerinde-mevcut-durum_65.html, E.T. 10.09.2018.
- ”Yarım Asırlık Kıbrıs Müzakereleri Yine Sonuçsuz”, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yarim-asirlik-kibris-muzakereleri-yine-sonucsuz/856275i> E.T: 12.09.2018.
- ”2008 Müzakere Süreci”, <http://mfa.gov.ct.tr/tr/kibris-meselesi/kibris-muzakereleri/2008-muzakere-sureci/>, E.T: 12.09.2018.